

Patericul Valaamului

Traducere de Florentina Cristea

Carte tipărită cu binecuvântarea
Preasfințitului Părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Patericul Valaamului / trad.: Cristea Florentina. - Galați :
Egumenița, 2012

ISBN 978-606-550-076-1

I. Cristea, Florentina (trad.)

235.3

EDITURA EGUMENIȚA
2012

14. *Culegere despre Rugăciunea lui Iisus, M., Editura mănăstirii Valaam cu hramul Schimbării la Față a Mântuitorului, 1994, pp. 186-188.*

15. *Biografiile nevoitorilor naționali ai bunei credințe din secolele XVIII și XIX, Decembrie. Partea a 2-a, p. 347.*

16. *Notițele monahului Iosif, 1903. Manuscris. A. V. f. 4, p. 1.*

Cuprins

I. EGUMENUL DAMASCHIN DE LA VALAAM (†1881)	5
II. EGUMENUL IONATAN AL II-LEA AL MĂNĂSTIRII VALAAM (+1891)	121
III. EGUMENUL AGATANGHEL AL MĂNĂSTIRII ALEXANDRU-SVERSKI, (†1909)	156
IV. NEVOITORII SCHITULUI MARE (CU HRAMUL TUTUROR SFINȚILOR)	188
Ieromonahul Vitalie († 1856)	194
Sfântul Antipa I Atonitul († 1882)	195
Monahul Arsenie († 1893)	221
Ieroschimonahul Arsenie († 1900)	222
Ieroschimonahul Antipa II (Valaamitul) († 1912)	231
V. NEVOITORII SCHITULUI SFÂNTULUI IOAN ÎNAINTEMERGĂTORUL	242
Schimonahul Ioan († 1894)	258
Schimonahul Nikita († 1907)	300
Ieromonahul Isaia	376
VI. SCHIMONAHUL ILIE VERHOTURSKI († 1900)	385
VII. SCHIMONAHUL AGAPIE ORBUL († 1905)	471
VIII. STAREȚUL MIHAIL I, MĂRTURISITOR AL ORTODOXIEI MARTIRICE	508
IX. SCHIMONAHUL SISOE	533
X. EGUMENUL TEODORIT PUSTNICUL	550
ACATISTUL CUVIOȘILOR SERGHIE ȘI GHERMAN FĂCĂTORII DE MINUNI AI VALAAMULUI	577
BIBLIOGRAFIE	599

© Editura Egumen.ița pentru prezenta ediție

I
EGUMENUL DAMASCHIN DE LA VALAAM
(†1881)

Ziua de pomenire 23 ianuarie (5 februarie)

VIAȚA PĂRINTELUI EGUMEN DAMASCHIN

Părintele egumen Damaschin, starețul mănăstirii de călugări Valaam, cu hramul Schimbarea la Față a Mântuitorului, a fost fiul unui țăran din satul Repenka, județul Starîț, gubernia Tver. Tatăl lui se numea Konon, iar mama lui – Matrona; el s-a născut în anul 1795, iar la Sfântul Botez i s-a pus numele Damian.

Fiind încă prunc, după judecățile nespuse ale lui Dumnezeu, și pentru preamărirea milei Domnului, care i s-a arătat mai târziu, Damian a suferit o fractură la un picior. Acest lucru i s-a întâmplat astfel: odată, în timpul verii, părinții lui, plecând la câmp să muncească, l-au lăsat în grija surorii lui de șapte ani, care, purtându-și fratele în brațe, din neatenție, a căzut cu el și i-a rupt piciorul, astfel încât după aceea băiatul cu greu a putut să pășească, până când Domnul S-a milostivit asupra lui, vindecându-l.

Încă din fragedă copilărie, Damian s-a distins prin evlavie, modestie, și era atât de sfios încât, după

propriile sale cuvinte, se temea chiar și de oameni. Însă Domnul Dumnezeu, Care în cele înalte locuiește și spre cele smerite privește, l-a binecuvântat pe smeritul Său rob și a insuflat în inima lui, încă din tinerețe, simțirile cele bune și l-a învățat să meargă pe calea poruncilor Lui, trimițându-i în chip proniator oameni temători de Dumnezeu, care l-au povățuit pe calea mântuirii. La începuturile bune ale tânărului Damian a contribuit mai ales un țăran din același sat – Artemie, care citise mult și povestea din Sfânta Scriptură.

Ajungând, în anul 1816, la vârsta de 20 ani, binecredinciosul Damian, având în inimă flacăra iubirii dumnezeiești, a început să înțeleagă și să-și caute drumul către mântuire. Însă părinții lui i-au propus să se căsătorească, dar în inima și în mintea lui Damian nu exista această dorință; el se gândea să se îndepărteze cu totul de lume și să-l slujească numai lui Dumnezeu.

Auzind că unii dintre cunoscuții lui fac pelerinaje la Kiev, Damian, cerând binecuvântarea părinților și neținând cont de piciorul său bolnav, a pornit la un drum lung spre orașul Kiev. Domnul nu l-a lăsat pe robul Său cel râvnitor: după ce a ieșit din casa părintească, Damian a simțit o ameliorare a durerii la piciorul său bolnav, și a ajuns cu ușurință în îndepărtata Lavră Pecerska din Kiev, unde, pentru rugăciunile plăcuților lui Dumnezeu, a căror moaște odihnesc acolo, piciorul lui s-a vindecat complet și nu l-a mai durut niciodată. Primind de la Domnul prin sfinții Săi plăcuți o asemenea milă, Damian a

hotărât să meargă fără șovăială pe calea Domnului, și de atunci a început să-și caute un loc liniștit pentru mântuire.

Din Kiev, tânărul și binecredinciosul pelerin, ducând cu sine vestea cea bună a milei Domnului arătată asupra sa – vindecarea piciorului fracturat – s-a întors acasă. Rămânând puțin timp sub acoperișul părintesc, Damian, chinuit de setea duhovnicească, s-a îndreptat, fiind singur acum, dar păzit de Dumnezeu, spre mănăstirea Solovăț. Învrednicindu-se să se închine la locul cel sfânt, el a vizitat la întoarcere schitul Andrușov. Aici, rugătorul cel râvnitor, auzind despre mănăstirea Valaam, și-a dorit să meargă la această mănăstire, pentru a vedea locurile ei sfinte și a se închina acolo.

Pe drumul către Valaam, s-a întâlnit cu stareții de pe malul Mării Baltice: cu ieroschimonahul Leonid, cu schimonahul Teodor și cu ieromonahii Gavriil și Ioanichie, care mergeau pe drumul dinspre Valaam spre mănăstirea Alexandru de Svir. Văzându-l pe Damian, acești părinți, întrevăzând în el nu numai un simplu pelerin, i s-au închinat. Smerenia acelor călugări i-a rămas în minte pentru toată viața. La Valaam, lui Damian i-a plăcut mănăstirea într-atât, încât în acele zile și-a dorit să rămână acolo pentru totdeauna; dar nu venise încă vremea.

După ce a stat puțin timp la Valaam, s-a îndreptat spre Koneveț, de unde a plecat în orașul Tihvin, și a rămas pentru prima dată la praznicul icoanei Maicii Domnului din Tihvin; după ce a petrecut aici sărbătorile, s-a întors cu bine în satul natal.

În anul 1819, rătăcind după Dumnezeu, Damian s-a dus iarăși pe insula Valaam, în sfânta mănăstire iubită de el, dorind să rămână acolo un timp mai îndelungat. După un timp, pelerinul iubitor de Dumnezeu a mers în Novgorod; după ce a stat în mănăstirile din Novgorod, închinându-se cu evlavie la locurile lor sfinte, cu trei săptămâni înainte de praznicul Cuviosului Arsenie, Făcătorul de minuni din Koneveț, a ajuns la mănăstirea Koneveț. Aici, Damian a rămas până în ziua cinstirii Cuviosului Arsenie, și după ce a petrecut praznicul în mănăstire, cu două săptămâni înainte de sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel, a ajuns la Valaam.

Imediat ce a ajuns pe insula dorită, ca o albină înțeleaptă, iubitorul de Hristos, Damian, a început să caute mierea duhovnicească. „Căutați și veți afla, Bateți și vi se va deschide, Pe cel ce vine la Mine nu îl voi da afară”, a spus Domnul nostru Iisus Hristos. Într-adevăr, după sosirea sa la Valaam, mergând la schitul Tuturor Sfinților, l-a întâlnit pe părintele Teodoret, care l-a întrebat:

„- Frate, nu cumva vrei să rămâi în mănăstire?

- Vreau, batiușka, dar nu știu unde mă va binecuvânta Dumnezeu.

- Rămâi aici, frate, căci noi avem trei moduri de nevoiță monahală.

- Care sunt acestea? - a întrebat Damian.

- La început trebuie să te nevoiești în mănăstire, apoi în schit, apoi în pustie. Rămâi, frate! Iată, îți dau metaniile mele, fă rugăciunea așa: de 10 ori «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă

pe mine, păcătosul», și o dată «Născătoare de Dumnezeu, Fecioară, bucură-te...», până la sfârșit”.

După aceste cuvinte duhul lui Damian s-a întărit, și el a hotărât, în taină, să rămână la Valaam pentru totdeauna. Dorind și mai mult să dobândească folos pentru sufletul său, a întrebat:

„- Cu cine ar trebui să mă sfătuiesc aici spre folos?

- Uite, mergi la părintele Eftimie.

- Cum trebuie să vorbesc cu el?” „Să nu ai nicio îndoială, părintele acesta este atât de modest, încât monahii l-au numit undiță duhovnicească”. Damian a mers la părintele Eftimie, care l-a întâmpinat cu metanie până la pământ. Smerenia starețului l-a uimit mult pe Damian, care s-a fâstâcit și a putut doar să spună: „Vreau să mă mântuiesc, învățați-mă!”.

Părintele Eftimie, după ce i-a vorbit mult spre folos, l-a binecuvântat să rămână la Valaam și l-a trimis să-l roage acest lucru pe părintele egumen. Părintele egumen, care în vremea aceea era Inochentie, l-a primit pe străinul înfometat de hrană duhovnicească în rândul fraților și ca stareț pentru sfaturi cu privire la viața duhovnicească i l-a desemnat pe părintele Eftimie, sub îndrumarea căruia tânărul Damian s-a maturizat și s-a întărit în nevoițele vieții călugărești.

Intrând, astfel, în luna iulie a anului 1819 în rândul fraților de la Valaam, Damian a îndeplinit treptat, după regulamentul obștii, diferite ascultări: a confecționat încălțăminte, a făcut mânuși, a frământat pâinea în brutărie, i-a hrănit pe săraci și multe altele. Așa a trecut aproape jumătate de an.

Hotărând să rămână pentru totdeauna în mănăstirea Valaam și să intre în rândul fraților călugări, cu puțin timp înainte de sărbătoarea Nașterii Domnului, Damian s-a dus în satul natal pentru a obține, personal, eliberarea din serviciul societății, fiindu-i necesară tunderii în monahism. Și aici Domnul a venit în ajutorul alesului Său, căci după ce a ajuns în satul natal, Damian a obținut imediat eliberarea din serviciu și, după ce a stat cu familia o jumătate de an, s-a întors prin Petersburg la Valaam, părăsind pentru totdeauna casa părintească și satul natal.

Greu i-a fost tatălui lui Damian să se despartă de fiul său iubit pentru totdeauna. Cale de trei verste a mers bătrânul pe jos, însoțindu-l pe fiul său, iar când a venit clipa despărțirii, binecuvântându-l, a izbucnit în hohote de plâns și închinându-i-se a tot strigat, plângând: „Damianușca, iartă-mă!”, până când acesta s-a făcut cu totul nevăzut dincolo de poalele muntelui. Nici lui Damian nu i-a fost ușor să se despartă de tatăl său și întotdeauna și-a amintit cu lacrimi în ochi despre aceste clipe ale vieții sale.

La Petersburg, Damian s-a întâlnit cu economul mănăstirii Valaam, cu părintele Arsenie, care venise în capitală pentru a primi un dar de la împărat: niște veșminte preoțești¹. Damian a mers cu părintele Arsenie, ducând acest dar sfânt și prețios și a ajuns la Valaam, unde, datorită cinstirii acordate acestei milostenii oferite de împărat, au fost întâmpinați

¹ Veșmintele preoțești dăruite de împăratul Alexandru I se află în prezent în mănăstirea Noul Valaam (Finlanda).

cu dangăt de clopot, și ca o prevestire a faptului că tânărul rugător, care a venit acum în mănăstire în astfel de împrejurări, va fi mare pe insulă și mult-folositor pentru obște.

Stabilindu-se definitiv în mănăstirea Valaam, după decizia eliberării din serviciu, începând cu anul 1820, Damian a pus început temeinic pentru viața lui ascetică. Săvârșind cu repeziciune, cu atenție și cu înțelepciune toate ascultările încredințate lui, fratele începător a dobândit virtute după virtute. Astfel, fiind încă de la început la ascultare în grajd, apoi în brutărie și împlinind aceste grele îndatoriri cu deplină sârguință, el făcea în același timp metanii până la pământ cu rugăciunea neîncetată pe buze. Fiind istovit de muncă și de nevoița rugăciunii, sârguinciosul și evlaviosul novice se trântea la pământ pe podeaua goală pentru a se odihni puțin, după care se apuca cu râvnă de ascultarea sa, nelăsând nici rugăciunile către Domnul. După ce a îndeplinit aceste ascultări aproape doi ani, Damian a fost numit ca să se ocupe cu repartizarea lucrătorilor la toate treburile gospodărești.

Râvna exemplară și activitatea deosebită a lui Damian au atras asupra lui și în cadrul acestor ascultări atenția egumenului, care, având deplină încredere în el, în scurt timp i-a încredințat ocrotirea întregii insule, pe care se afla mănăstirea; pentru acest lucru i s-a dat ca ajutor și un muncitor, având în permanență la dispoziție un cal și o barcă pentru înconjurul insulei. În cadrul acestei ascultări noi, râvnitorul Damian a fost de multe ori supus

primejdiilor din partea celor care veneau în ascuns să vâneze sau să taie pădurea de pe insula Valaam, și care au tras de multe ori cu pușca în el, însă Domnul l-a ocrotit pe robul său, iar Damian a rămas nevătămat.

Aflându-se în aceste grele ascultări, și fiind doar simplu frate, el s-a străduit în nevoițele călugărești să îi urmeze pe mării nevoitori, obligându-se neîncetat la nevoie tot mai mari. Fiind istovit de ascultarea sa și de muncile zilnice, care nu erau ușoare, râvnitorul rob al lui Dumnezeu nu renunța nici la rugăciunilor săvârșite noaptea în chilie și, de asemenea, nu neglija nici pravilele bisericesti de dimineață și de seară; iar iscusitul stareț, Eftimie, venea în fiecare noapte la ceasurile 12 și îl trezea pe ucenicul său la rugăciunea de la miezul nopții, bătând cu toiagul său în tocul geamului de la nivelul al doilea, unde locuia Damian, până când primea de la el răspuns.

Astfel, în fiecare noapte, fără să aprindă focul, tânărul nevoitor își îndeplinea pravila rugăciunilor nopții până când începea slujba la biserică. Odată cu bătaia clopotului, care îi chema pe frați la rugăciunea de obște, Damian se grăbea spre biserică, la miezonoptică, deși se întâmpla (așa cum a povestit mai târziu el însuși) ca uneori să depună mari eforturi de a se deplasa pe întuneric, mai ales iarnă, când peste noapte se formau mari troiene de zăpadă, din cauza cărora era greu de străbătut drumul până la biserică.

În chilia lui era o sărăcie desăvârșită: o icoană, o carte, metaniile, o masă, două bănci, mese cu trei picioare confecționate de el însuși, două scânduri,

care în timpul zilei stăteau în colțul chiliei, iar noaptea erau așezate pe bănci și constituiau patul, o pernă din fibre de tei și o bucată de pâslă care îi slujeau ca așternut; aceasta era toată averea fratelui celui smerit. Plapumă sau pătură nu avea; în caz de nevoie, un caftan de postav, pe care îl purta în loc de șubă și ținea loc și de una și de alta. Șubă de blană nu purta nimeni atunci, nici chiar dacă erau geruri puternice, totuși lui, ca excepție, atunci când a intrat în rândul fraților, i s-a dat pentru înconjurul insulei și supravegherea lucrărilor gospodărești o șubă scurtă și veche.

În sărăcie desăvârșită și lepădare de sine era și înfrânarea de la mâncare și băutură a tânărului nevoitor Damian. „Nu îmi amintesc, martor mi-e Dumnezeu, le-a povestit el mai târziu ucenicilor săi – fiind deja egumen, ca eu, aflându-mă în ascultare la brutărie, să mănânc fără binecuvântarea celui mai mare măcar o bucățică de pâine, deși se întâmpla să doresc foarte mult să mănânc un coltuc de pâine fierbinte scoasă din cuptor. Chiar starețul mi-a spus că, dacă vreau să mănânc, să cer blagoslovenie, să fac trei metanii, să mă așez și să mănânc, însă nicidecum în ascuns, căci mâncatul în ascuns dă cale liberă ispitelor”.

Lângă chilia lui se afla o magazie unde se ungeau hamurile, și acolo își săvârșea râvnitorul de Dumnezeu, Damian, în singurătate, nevoițele lui de rugăciune: își împlinea pravila, făcea metanii, citea acatistul înaintea icoanei Maicii Domnului din Smolensk, din partea căreia s-a și învrednicit de o

arătare minunată, și spre pomenirea căreia, fiind egumen, în anul 1857 a construit pe insula Bobâlec, care se afla în strâmtoarea de lângă mănăstire, o capelă cu hramul icoanei Maicii Domnului din Smolensk.

În anul 1823, de Crăciun, fratele Damian a fost tuns ca rasofor, a primit rasa și camilafca, și de atunci, îmbrăcând chipul îngeresc, a pus început bun, și după puterile sale s-a străduit să urmeze viața Celor fără de trup, ajungând, după puțină, la curăția îngerească prin cercetarea zilnică a conștiinței sale și prin vizita foarte deasă la starețul său pentru sfat duhovnicesc și pentru mărturisirea tuturor gândurilor sale.

„În zilele de sărbătoare, înaintea vecerniei – povestea el – noi, ucenicii, ne adunam toți la starețul nostru, la părintele Eftimie; după ce ne rugam lui Dumnezeu, ne așezam pe podea, iar starețul, or citea el însuși, or punea pe unul dintre ucenici să citească cărțile ziditoare de suflet ale Sfinților Părinți, și după lectură ne spunea tuturor ceva ziditor, învățându-ne și sfătuindu-ne să nu uităm pentru ce am venit în mănăstire. După încheierea discuției ziditoare, noi toți ieșeam în hol și starețul începea să ne primească pe câte unul, separat, pentru mărturisirea gândurilor. O, cât de ușor ne era atunci – a adăugat Damian în încheierea povestirii sale – toți eram în fiecare zi pregătiți chiar și pentru moarte!”

În anul 1824, de ziua Acoperământului Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, Damian, cu binecuvântarea părintelui egumen Inochentie, a îndeplinit pentru prima dată ascultarea de citeț în

biserică și la trapeză. Apropiindu-se de primirea chipului îngeresc, viitorul ostaș al lui Hristos a trecut cu și mai mare atenție și râvnă pe tărâmul ascetismului, străduindu-se să se pregătească pentru a intra cu vrednicie în cinul monahal. La fiecare praznic, în fiecare zi dintâi a lunii sau în fiecare zi importantă, de vază, s-a străduit, așa cum el însuși a spus mai târziu, să pună început bun vieții sale. Dacă vedea câteva neajunsuri, le îndrepta și, având grijă pentru toate, se îndemna la toate virtuțile.

Starețul Eftimie l-a condus cu înțelepciune pe tânărul călugăr pe culmea desăvârșirii. El nu i-a îngăduit ucenicului său să aibă nici cea mai mică atracție către lucrurile pământești, și nici să aibă în chilie vreun bun personal. Cercetându-l aproape în fiecare zi pe ucenicul său să vadă la ce măsură a sărăciei și a nepătimirii a ajuns acesta, starețul a văzut odată în chilia lui o icoană, care îi fusese dată ca binecuvântare de părinți, și a spus: „Se pare că această icoană o ai în plus, dă-o la biserică” – și Damian fără să chibzuiască vreun pic la cât de drag îi este oricui să aibă icoana binecuvântării părintești, fără nicio condiție, cu toată smerenia și supunerea, a îndeplinit porunca starețului.

Viețuind, astfel, în sărăcie desăvârșită și în tăierea voii proprii, în afară de cele strict necesare, căci așa cum am spus deja, în chilia sa nu avea nimic, se mulțumea cu masa frățească de obște, nu își lua niciodată cvas în chilie. Și nici măcar nu îndrăznea să-i pomenească starețului să-și ia pâine și să mănânce în chilie.